

ЛЕКЦІЯ

ТЕМА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАПІТАЛУ І ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ

МЕТА: ознайомлення із поняттям та структурою капіталу підприємства, а також із структурою основних засобів як частини капіталу.

ОСНАЩЕННЯ:

- конспект лекції;
- роздатковий матеріал до лекції;
- наглядний матеріал.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ:

1. Структура майна підприємства.
2. Характерні особливості основних засобів підприємства.
3. Поняття та класифікація основних засобів підприємства.
4. Виробнича структура основних засобів підприємства.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВХІДНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення поняттю економічних ресурсів.
2. Які економічні ресурси може мати підприємство.
3. Визначте поняття та структуру підприємства.
4. Що є основою виробництва.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

- розглянути структуру капіталу підприємства за підручником Економіка підприємства / за ред. С.Ф. Покропивного, К. – 2000р., ст. 100-105;
- розглянути ознаки, за якими класифікуються основні фонди, та види останніх за підручником А.В. Шегеди, Т.М. Литвиненко, М.П. Нахаби та ін. Економіка підприємства, К. – 2001р., ст. 129-131.

Сукупність економічних ресурсів, які є в розпорядженні підприємства та які забезпечують отримання прибутку в разі їх корисного використання складають майно підприємства або його активи.

Майно підприємства неоднорідне за своїм складом і представлене наступними 3-ма групами активів.

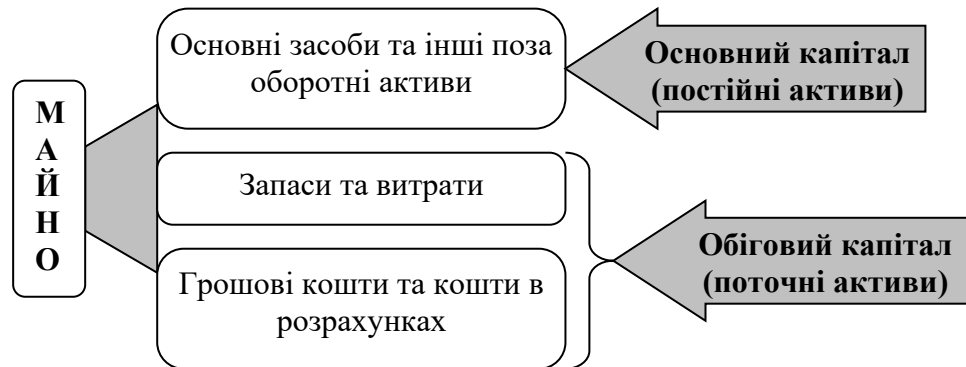

Рис. 1. Структура майна підприємства

Перша група об'єднує в собі постійні активи або основний капітал підприємства.

Рис. 2. Структура постійних активів підприємства

Основні активи підприємства представлено наступними активами.

1. Основні фонди – засоби праці терміном служби понад один рік, як діючі, так і ті, що перебувають на консервації, в запасі або передані іншим суб'єктам господарювання в оперативну оренду, що є власністю підприємства.

2. Нематеріальні активи, тобто активи, які не мають матеріально-речової форми, але приносять підприємству додатковий прибуток або створюють умови для його отримання.

3. Капітальні вкладення та невстановлене обладнання, які характеризують вартість незавершеного будівництва, що здійснюється у господарський спосіб, запасів обладнання, що підлягають встановленню, знаходяться на складі підприємства або в дорозі.

4. Довгострокові фінансові вкладення, які характеризують обсяг довгострокових (понад один рік) інвестицій підприємства в різні прибуткові активи (акції, облігації, сертифікати) інших підприємств, облігації державних або місцевих позик, вклади в статутні фонди створених підприємств.

5. До інших позаоборотних активів в структурі основного капіталу включають:

- наявну заборгованість по вкладах у статутний фонд підприємства;
- вартість переданих в оренду цілісних майнових комплексів та залишок зобов'язань орендарів з погашення вартості взятих у фінансову оренду інвентарних об'єктів основних фондів;
- інші позаобігові активи - дебіторська заборгованість терміном погашення більше одного року, заборгованість з продажу основних фондів, заборгованість орендного підприємства з переданих йому обігових матеріальних активів тощо.

Матеріально-технічною основою процесу виробництва на будь-якій підприємстві є основні виробничі фонди. В умовах ринкової економіки первісне формування основних фондів, їхнє функціонування і розширене відтворення здійснюється при особистій участі фінансів, за допомогою яких утворюються і використовуються грошові фонди цільового призначення, що витрачаються на придбання, експлуатацію і відновлення засобів праці.

Первісне формування основних фондів на знову створюваних підприємствах відбувається за рахунок основних засобів, що є частиною статутного фонду. **Основні засоби** - це кошти, інвестовані в основні фонди виробничого і невиробничого призначення.

Основні фонди – це матеріальні цінності, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності підприємства протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію, зберігаючи при цьому свою натуральну форму та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом й переноситься на виготовлену продукцію частинами в міру зношення.

Основні фонди промисловості займають важливе місце в національному багатстві. Питома вага промисловості в основних виробничих фондах

народного господарства складає більше 48%.

Рис. 3. Особливості основних фондів підприємства.

Характерні особливості основних фондів:

- використання в натуральному вигляді впродовж тривалого часу (не менше року);
- схильність до зносу, який виявляється у поступовій втраті можливої подальшої експлуатації у зв'язку з старінням, закінченням резерву потужності (матеріальний знос) або з втратою доцільності подальшої експлуатації у зв'язку з виникненням основних фондів, що мають якісніші характеристики (моральний знос).;
- специфічний характер кругообігу та відшкодування вартості через механізм поступової амортизації з віднесенням амортизаційних відрахувань на поточні витрати підприємства, і відповідно, вартість продукції (робіт, послуг).

Основні фонди підприємства повинні забезпечити належні матеріальні умови для здійснення господарської діяльності торговельного підприємства, зберігання необхідного обсягу товарних запасів, проведення транспортних, розвантажувально-навантажувальних, фасувальних та інших підготовчих операцій, пов'язаних з отриманням та реалізацією товарів, виконанням виробничих функцій, наданням послуг, праці та відпочинку робітникам підприємства, підвищенням продуктивності їхньої праці та ефективності

господарювання всього підприємства. Рішенню цих завдань сприяє цілеспрямована робота з формування обсягу та складу основних фондів, створення режиму та умов їх експлуатації, підтримки у робочому стані та вибору політики амортизації.

Існує кілька рис, за якими класифікуються основні фонди підприємства:

- 1) за характером використання;
- 2) за цільовим призначенням;
- 3) за участю у виробничому процесі;
- 4) за належністю до підприємства;
- 5) за станом фактичного використання;
- 6) за джерелом фінансування.

За характером використання основні фонди підприємства розділяють:

- основні **виробничі фонди основного виду діяльності** підприємства – це засоби праці, які приймають безпосередню участь у виробництві;
- основні **виробничі фонди інших галузей**, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією товарів, але виконують окремі підсобно-допоміжні та обслуговуючі функції;
- **невиробничі основні фонди**, використання яких пов'язане з діяльністю, що відноситься до галузей невиробничої сфери (житлово-комунальне господарство, пасажирський транспорт, освіта, культура, охорона здоров'я, відпочинок та туризм, соціальне забезпечення та інше).

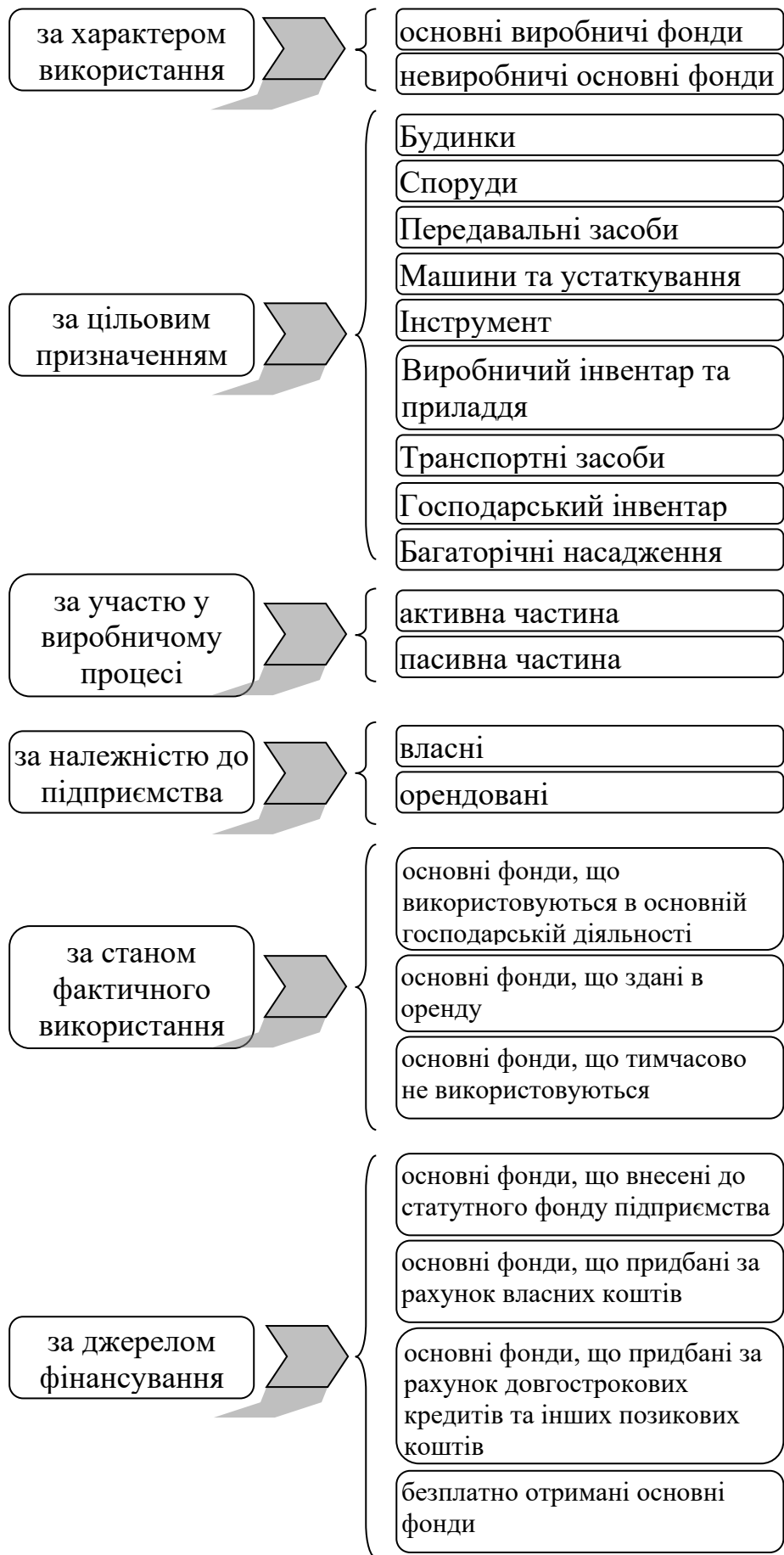

Рис. 4. Класифікація основних фондів підприємства.

За цільовим призначенням в складі основних виробничих фондів торговельного підприємства виділяють наступні групи основних фондів:

1. Будинки - архітектурно-будівельні об'єкти, що забезпечують умови праці працівників торгівлі, зберігання, підробітки, сортування та підготовка товару до продажу, продаж товарів, надання торговельних послуг населенню.

2. Споруди - інженерно-будівельні об'єкти, необхідні для здійснення виробничих та торгово-технологічних процесів.

3. Передавальні засоби, за допомогою яких здійснюється передача енергії, тепла, а також рідких та газоподібних речовин.

4. Машини та устаткування, до яких належать силові машини, робочі механізми та устаткування, торговельні автомати, механічне устаткування, підйомно-транспортне устаткування; контрольно-касові апарати, вимірювальні прилади апарати та устаткування для виготовлення та продажу безалкогольних напоїв, фасувально-пакувальне устаткування, інше торгово-технологічне устаткування, теплове устаткування.

5. Інструмент механізований, немеханізовані засоби праці та закріплені до машин інструменти.

6. Виробничий інвентар та приладдя, предмети виробничого призначення; устаткування з охорони праці; ємності для зберігання рідких та сипучих товарів і таке інше.

7. Транспортні засоби пересування, призначені для переміщення людей та вантажу.

8. Господарський інвентар - предмети конторського та господарського призначення.

9. Багаторічні насадження.

Залежно від участі у виробничому процесі в складі виробничих фондів розрізняють:

- активну частину - машини, обладнання, інструменти та інші елементи основних фондів, які використовуються для безпосереднього впливу на предмети праці;

- пасивну частину - будівлі, споруди та інші елементи основних фондів, які безпосередньо не впливають на предмети праці, але створюють матеріально-речові умови для господарської діяльності підприємства.

В галузях виробничої сфери вирішальну роль має стан та технічний рівень активної частини основних фондів. Він визначає можливості підприємства щодо збільшення виробничих потужностей та виробничої програми, рівень продуктивності праці основного виробничого персоналу. Це вимагає першорядної уваги до збільшення питомої ваги активної частини основних фондів в їх загальному обсязі.

Користуючись цим групуванням, можна визначити виробничу структуру основних фондів. **Виробнича структура основних фондів** характеризується питомою вагою кожної групи основних фондів у загальній їх вартості на підприємстві, галузі і промисловості в цілому.

Виробнича структура основних фондів і її зміна за той або інший проміжок часу дають можливість характеризувати технічний рівень промисловості й ефективність використання капітальних вкладень в основні фонди. Зокрема, чим вища у складі основних фондів питома вага машин, устаткування й інших складових активної частини основних фондів, тим більше продукції буде зроблено на кожну гривню основних фондів.

Розбіжності виробничої структури основних фондів у різних галузях промисловості є результатом техніко-економічних особливостей цих галузей. Навіть підприємства усередині однієї і тієї ж галузі промисловості, як правило, мають неоднакову виробничу структуру основних фондів. Найбільше висока питома вага активних елементів основних фондів на підприємствах із високим рівнем технічної оснащеності і електроозброєності праці, де виробничі процеси механізовані й автоматизовані і широко використовуються хімічні методи обробітку.

На виробничу структуру основних фондів впливає розвиток концентрації, спеціалізації, кооперування і комбінування виробництва, на її впливає також капітальне будівництво. Домагаючись зниження вартості будівництва.

наприклад, виробничих будівель, можна зменшити частку пасивних елементів основних фондів у загальній їхній вартості і тим самим підвищити ефективність витрат, вкладених у основні фонди нового підприємства.

Структуру промислово-виробничих основних фондів доцільно розглядати й у галузевому розтині. Вона відображає рівень матеріально-технічної бази промислового виробництва, а також ступінь індустріального розвитку країни.

Основна частина виробничих основних фондів промисловості знаходиться на підприємствах важкої промисловості, у тому числі значна їхня частка сконцентрована в галузях, що забезпечують технічний прогрес у народному господарстві (у електроенергетиці, машинобудуванні, у хімічній, нафтохімічній і паливній промисловості, у чорній металургії й інших галузях).